

Justitieutskottets betänkande

1979/80: 35

med anledning av propositionen 1979/80: 100 såvitt gäller anslag till rättshjälp m. m. jämte motion

ANDRA HUVUDTITELN

1. **Rättshjälpkostnader.** Utskottet tillstyrker regeringens i propositionen 1979/80: 100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkten F 1 (s. 125 och 126) framlagda förslag och hemställer
att riksdagen till *Rättshjälpkostnader* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 180 000 000 kr.
2. **Rättshjälpsnämnderna.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 2 (s. 126 och 127) och hemställer
att riksdagen till *Rättshjälpsnämnderna* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 7 500 000 kr.
3. **Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet.** Regeringen har under punkten F 3 (s. 127 och 128) föreslagit riksdagen att
 1. godkänna de riktlinjer för den fortsatta verksamheten när det gäller de allmänna advokatbyråerna som förordats i propositionen.
 2. till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Utskottet

De allmänna advokatbyråerna, som inrättades i anslutning till rättshjälpsreformen år 1973, nådde under sina första verksamhetsår inte upp till full kostnadstäckning. Främst av denna anledning tillkallades år 1977 en utredning, allmänna advokatbyråkommittén, för att se över systemet med allmänna advokatbyråer m. m. En huvuduppgift för kommittén var att göra en allmän utvärdering av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna och av de förutsättningar som gäller för verksamheten. Ett viktigt inslag skulle därvid vara att göra en analys av de uppkomna förlusterna och lägga fram förslag till åtgärder för att förbättra byråernas lönsamhet. Kommittén har redovisat sina överväganden och förslag i betänkandet (SOU 1979: 68) *De allmänna advokatbyråerna*. Betänkandet har remissbehandlats.

Resultatet av översynen av systemet med allmänna advokatbyråer presenteras i årets budgetproposition (s. 97–125 och 158–233). I anslutning härtill anger departementschefen riktlinjer för den fortsatta verksamheten när det gäller de allmänna advokatbyråerna.

Kommittén har inte funnit anledning till några väsentliga förändringar i

förhållande till nuvarande ordning när det gäller målsättningen för och inriktningen av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Inte heller vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande har framförts synpunkter som pekar på att behov av sådana förändringar föreligger. Även departementschefen anser att den gällande ordningen i allt väsentligt kan godtas också i fortsättningen.

Vidare uttalar departementschefen bl. a. att han anser att den nuvarande omfattningen och förläggningen av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna i allt väsentligt svarar mot de anspråk som kan ställas på tillgång till juridisk service och valfrihet mellan enskilt verksamma och offentligt anställda jurister. Den nuvarande verksamheten erbjuder enligt hans uppfattning också tillräckliga möjligheter till kostnadskontroll. Principen om att verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna skall ge full täckning för kostnaderna bör vidare enligt hans uppfattning ligga fast.

Det sagda innebär emellertid enligt departementschefen inte att tillgång till eller efterfrågan på juridisk service inte kan växla från tid till annan i hela landet eller på enstaka orter. Självfallet bör, framhåller departementschefen, verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna även i fortsättningen kunna anpassas till sådana förändringar. Det kan naturligen också visa sig lämpligt att av lönsamhetsskäl öka eller minska verksamheten vid en särskild byrå. Liksom kommittén finner han det naturligt och nödvändigt att verksamheten fortlöpande omprövas.

Enligt vad departementschefen vidare uttalar bör de allmänna advokatbyråerna liksom hittills vara skyldiga att i första hand äta sig ärenden inom rättshjälpsområdet. Några ytterligare bindningar i fråga om inriktningen av verksamheten är enligt hans mening inte påkallade. Han finner det naturligt att verksamheten har en inriktning och en bredd som svarar mot medborgarnas behov av juridisk service på olika områden. En särskild fördel härmed är enligt departementschefen att de allmänna advokatbyråerna blir mindre känsliga för förändringar i efterfrågan på biträde i olika typer av ärenden. – I fråga om debitering för uppdrag utanför rättshjälpsområdet bör enligt departementschefen i fortsättningen inte gälla några särskilda föreskrifter eller riktlinjer som riktar sig enbart till de allmänna advokatbyråerna.

Departementschefen ansluter sig till kommitténs uppfattning att de allmänna advokatbyråerna också i fortsättningen bör drivas som statliga myndigheter. Han uttalar vidare att det bör ankomma på riksdagen att lägga fast målsättningen för och inriktningen av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Det bör enligt departementschefen också i övrigt ankomma på riksdagen att fatta beslut i principiella frågor medan det inom uppdragna ramar bör ankomma på regeringen att besluta i enskilda frågor, t. ex. i fråga om etablering eller nedläggning av någon enstaka byrå.

En under översynsarbetet uppmärksammas fråga har varit byggnadsstyrelsens roll vid anskaffande av lokaler för de allmänna advokatbyråerna

m. m. I anslutning härtill uttalar departementschefen att han inte finner skäl för att frångå huvudregeln om byggnadsstyrelsens ansvar för lokalför-sörjningen för statliga myndigheter. Han understryker dock att det är angeläget att byggnadsstyrelsen, domstolsverket och de allmänna advokat-byråerna tar upp överläggningar i syfte att effektivisera lokalhållningen för de allmänna advokatbyråerna och om möjligt minska byråernas kostnader för sina lokaler.

Löpande kostnader och intäkter i rörelsen vid de allmänna advokatbyrå-erna finansieras f. n. via ett formellt förslagsanslag på 1 000 kr., ett s. k. uppdragsanslag (förevarande anslag). För vissa kostnader vid byråerna utgår ersättning från ett särskilt driftbidragsanslag (anslaget under punkten 4 nedan).

I fråga om bidragsanslag konstaterar departementschefen bl. a. att vissa kostnader redan nu av särskilda skäl anses böra täckas via statsbidrag. Han finner det naturligt att tidigare bidragsgrunder fortlöpande omprövas, men också att det från tid till annan kan tillkomma nya bidragsgrunder. Den årliga budgetprövningen ger enligt departementschefens mening till-fälle att pröva både bidragsgrunder, nya såväl som gamla, och bidragens storlek. I anslutning härtill understryker departementschefen att det vid prövningen av statsbidrag för olika ändamål är en central fråga om sådana bidrag i de enskilda fallen är förenliga med principen om konkurrens på lika villkor mellan enskilda och allmänna advokatbyråer.

Bidrag utgår redan i dag till allmänna advokatbyråer som av sociala skäl håller mottagningar utanför sin huvudort. Bidragen utgår till bl. a. kostna-der för lokaler, traktamenten, resor och tidspillan.

Kommittén har föreslagit att ersättning för resa under dagtid i fortsätt-ningen skall utgå enligt den timnorm som gäller för arbete i tvistemål och inte som hittills såsom för tidspillan. Det främsta skälet härför är enligt kommittén att inga kostnader för mottagning som hålls av sociala skäl bör få belasta rörelseresultatet negativt. Departementschefen framhåller att kommitténs förslag i denna del inte avser ersättningsnivån i enskilda ären-den utan enbart storleken av viss ersättning som skall utgå vid social mottagning som redan i dag ersätts från bidragsanslaget. Departements-chefen ansluter sig till kommitténs förslag.

Kommittén har pekat på att det finns vissa orter där allmänna advokat-byråer är motiverade av sociala skäl men där befolkningsunderlaget är för litet för att en advokatbyrå skall kunna bära sig. Vidare finns det byråer på orter där tillgången på advokattjänster är god men där ortens vidsträckta omland har så dålig tillgång till advokatservice att mottagningsverksamhe-ten utanför huvudorten motiverar byråns existens. I båda fallen kan det enligt kommittén vara motiverat med statligt bidrag till driften av en sådan allmän advokatbyrås huvudkontor. Departementschefen delar kommitténs bedömning. Han tillägger att de byråer som har problem av det slag som här avses är belägna i Norrland. En förutsättning för att bidrag till byråerna

skall kunna utgå av de skäl som angetts är enligt hans mening att den berörda byrån drivs rationellt. Det måste enligt departementschefen vidare förutsättas att ett huvudkontor får drivas med stöd av driftbidrag endast om verksamheten är påkallad av ett verkligt socialt behov. Driftbidrag som ges ut av sociala skäl av här ifrågavarande natur bör därför enligt hans mening omprövas årligen.

I sammanhanget tar departementschefen vidare upp ett förslag av kommittén om bidrag från driftbidragsanslaget till de allmänna advokatbyråerna på grund av vissa effekter som det statliga sjukförsäkringssystemet medför. Departementschefen uttalar härvid att sjukfrånvaron vid de allmänna advokatbyråerna hittills i väsentlig mån överstigit den genomsnittliga frånvaro på vilken de statliga sjukförsäkringsavgifterna är baserade. Ersättning bör därför enligt hans mening utgå för sjukfrånvaro vid allmän advokatbyrå som överstiger den norm på vilken sjukförsäkringsavgifterna är baserade.

I övrigt berörs bl. a. olika frågor om utbildningsanslag, rörelsekapital för de allmänna advokatbyråerna, taxor på rättshjälpsområdet och om disposition av vinster och förluster.

Beträffande förfarandet i fråga om disposition av vinst och täckande av förlust vid de olika allmänna advokatbyråerna drogs upp riktlinjer i propositionen 1973: 74. De hade följande innebörd.

Någon resultatutjämning mellan de allmänna advokatbyråerna borde inte få förekomma. En resultatutjämning mellan byråerna skulle i praktiken innebära en "koncernbildning", som inte skulle stå i överensstämmelse med den ställning i förhållande till enskilda advokatbyråer som de allmänna advokatbyråerna avsågs få. Över- eller underskott i verksamheten vid de olika allmänna advokatbyråerna fick i stället balanseras från ett budgetår till ett annat.

Departementschefen uttalar att de riktlinjer som gäller f. n. enligt hans mening bör tillämpas även i fortsättningen; ett alltför kortsiktigt budgetärstänkande bör inte läggas på verksamheten. Disposition av över- eller underskott bör enligt departementschefen ske först efter viss tid, eftersom de svängningar i resultatet som kan förväntas vid varje byrå normalt kommer att utjämnas över en flerårsperiod. Han tillägger att det ankommer på regeringen att besluta om disposition av överskott.

Utskottet, som noterar att de allmänna advokatbyråerna sammantagna uppnådde full kostnadstäckning budgetåret 1978/79, ansluter sig till de riktlinjer för den fortsatta verksamheten som departementschefen har förordat.

Utskottet har ingen erinran mot departementschefens medelsberäkning under förevarande anslag.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta verksamheten när det gäller de allmänna advokatbyråerna som förordats i propositionen,

2. att riksdagen till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

4. **Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten F 4 (s. 128) och hemställer

att riksdagen till *Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 1 950 000 kr.

5. **Ersättning åt vittnen m. m.** Regeringen har under punkten F 5 (s. 128 och 129) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt vittnen m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kr.

Motion m. m.

I motionen 1979/80: 1603 av Inger Lindquist (m) hemställs att riksdagen uttalar sig för en översyn av ersättningen till vissa tolkar i enlighet med vad som anförts i motionen.

I ärendet har inför utskottet lämnats upplysningar av en företrädare för Föreningen Auktoriserade Translatorer i Göteborg.

Utskottet

Under denna punkt föreslås i propositionen att riksdagen till ersättning åt vittnen m. m. anvisar ett förslagsanslag av 33 000 000 kr., vilket innebär en sänkning i förhållande till innevarande budgetår med 1 000 000 kr. Från anslaget bestrids olika kostnader för rättegångsväsendet, bl. a. ersättning av allmänna medel till vittne, målsägande och tolk samt till personundersökare. Kostnaderna för stämmingsmannadelgivning, som tidigare belastat förevarande anslag, har förts över till anslaget Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader.

Utskottet har inte något att erinra mot regeringens medelsberäkning.

I motionen 1603 begärs en översyn av reglerna om ersättning till tolk. Enligt motionärens mening bör översynen syfta till att möjliggöra för auktoriserade translatorer med lång erfarenhet som domstolstolk att utan godkännande av kommerskollegium få ersättning enligt högsta nivå i domstolsverkets tolktaxa. Motionären pekar på att Föreningen Auktoriserade Translatorer i Göteborg består av kvalificerade tolkar av vilka många av principiella skäl inte har velat underkasta sig prövning av kommerskollegium.

Bestämmelser om tolk vid allmän domstol finns i rättegångsbalken, där det föreskrivs att tolk får anlitas att biträda domstolen i olika situationer. Tolkar kan vara allmänna tolkar som är knutna till en domstol eller tolkar förordnade för visst mål. Tolkar har rätt till ersättning för arbete, tidsspilan och utlägg. Ersättning betalas av statsverket. Rättegångsbalkens bestämmelser gäller p. g. a. hänvisning också i bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen, hyresnämnder och statens va-nämnd.

I förvaltningsprocesslagen finns regler om tolk i regeringsrätten, kamrarrätten och länsrätter samt försäkringsrätter och försäkringsöverdomstolen. Kostnaderna för sådana tolkar betalas av allmänna medel.

Enligt allmänna regler i förvaltningslagen kan tolk också anlitas vid förvaltningsmyndigheter som polis-, kronofogde- och åklagarmyndigheter.

Ett statligt *prövningsförfarande för tolkar och för översättare* (translatörer) infördes den 1 januari 1976. Enligt förordningen (1975:590) om godkännande av tolkar och auktorisation av översättare skall fråga om godkännande av tolk eller auktorisation av översättare prövas av kommerskollegium. För att bli godkänd som tolk eller auktoriserad som översättare skall tolken eller översättaren enligt förordningen bl. a. ha fullgjort av kommerskollegium föreskrivna kunskapsprov. Efter särskild prövning kan godkänd tolk eller auktoriserad översättare få bevis om speciell kompetens för tolkning eller översättning inom visst område, exempelvis domstolstolkning. Godkännande, auktorisation och bevis om speciell kompetens gäller för en tid av fem år.

Kommerskollegium har tillsyn över godkända tolkars och auktoriserade translatörers verksamhet *med möjlighet att vid missbruk meddela varning eller upphäva godkännandet eller auktorisationen*. Vid behandling av ärenden enligt förordningen får kommerskollegium erforderliga råd och upplysningar av en till kollegiet knuten rådgivande nämnd för tolk- och översättarfrågor.

Enligt övergångsbestämmelserna till förordningen skulle translator som vid förordningens ikraftträdande var auktoriserad av handelskammare eller förordnad av handels- och sjöfartsnämnden i Göteborg anses som auktoriserad enligt förordningen om han före förordningens ikraftträdande ingav anmälan härom till kollegiet. En sådan auktorisation skulle gälla minst två och högst fem år. Giltighetstiden skulle i varje särskilt fall bestämmas med iakttagande av att efter utgången av år 1977 auktorisationen skulle upphöra för *omkring en tredjedel* av de ifrågasvarande translatörerna under varje följande tolv månadersperiod.

Genom ändringar i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1979, fastslogs att ersättning till tolkar skulle utgå efter särskild taxa, som skulle fastställas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (prop. 1978/79: 132, JuU 33, rskr 289). Enligt förordningen (1979:291) om tolktaxa fastställs taxan av domstolsverket. Ändringarna vidtogs mot bakgrund av att det inte fanns några enhetliga normer för ersättning till tolkar inom rättskipningens område och att ersättningsnivån varierade betydligt.

Domstolsverket har den 23 augusti 1979 fastställt en tolktaxa att gälla fr. o. m. den 1 oktober 1979 (DVFS 1979: 22, A 45). Taxan skiljer mellan tolkning vid domstol (tabell I) och tolkning vid polis-, åklagar- och kronofogdemyndigheter (tabell II). Till tabellen för domstolstolkning hänförs även tolkning vid hyresnämnd, arrendenämnd och statens va-nämnd.

Inom varje tabell finns tre skilda ersättningsnivåer beroende på tolkens kvalifikationer. Den högsta ersättningsnivån, arvodesnivå III, gäller för av kommerskollegium godkänd tolk som har erhållit bevis om speciell kompetens som rättstolk i språket i fråga. Arvodesnivå II avser tolk som godkänts av kommerskollegium. Övriga tolkar hänförs till arvodesnivå I. Ersättning utgår med följande belopp.

Tabell I
Tolkning vid domstol

Arvodesgrundande tid		1 tim	1-1,5 tim	1,5-2 tim	2-2,5 tim	2,5-3 tim
Arvodesnivå	I	110	150	190	230	270
	II	140	195	250	305	360
	III	170	240	310	380	450

Arvodesgrundande tid		3-3,5 tim	3,5-4 tim	4-4,5 tim	4,5-5 tim	5-5,5 tim
Arvodesnivå	I	310	350	390	430	470
	II	415	470	525	580	635
	III	520	590	660	730	800

osv.

Påslag

Arvodesnivå I 40 kr per påbörjad 1/2-timme
 II 55 kr per påbörjad 1/2-timme
 III 70 kr per påbörjad 1/2-timme

Tabell II
Tolkning vid polis-, åklagar- och kronofogdemyndighet

Arvodesgrundande tid		1 tim	1-1,5 tim	1,5-2 tim	2-2,5 tim	2,5-3 tim
Arvodesnivå	I	90	130	170	210	250
	II	120	175	230	285	340
	III	150	220	290	360	430

Arvodesgrundande tid		3-3,5 tim	3,5-4 tim	4-4,5 tim	4,5-5 tim	5-5,5 tim
Arvodesnivå	I	290	330	370	410	450
	II	395	450	505	560	615
	III	500	570	640	710	780

osv.

Påslag

Arvodesnivå I 40 kr per påbörjad 1/2-timme
 II 55 kr per påbörjad 1/2-timme
 III 70 kr per påbörjad 1/2-timme

Föreningen Auktoriserade Translaterer i Göteborg är en sammanslutning av översättare och tolkar som antagits som s. k. *translatores publici* av handels- och sjöfartsnämnden i Göteborg eller som auktoriserats efter examination av handelskammare i Sverige. Föreningen har hos domstolsverket begärt att tolkar som sålunda antagits som *translatores publici* skulle erhålla tillstånd att debitera tolkarvode enligt arvodesnivå III i tolktaxan. Domstolsverket lämnade den 26 november 1979 ansökan utan bifall. En motsvarande begäran från en enskild medlem i föreningen lämnades den 7 december 1979 också utan bifall. Besluten är efter besvär f. n. beroende av regeringens prövning.

Under förarbetena till 1979 års lagstiftning angående tolktaxa anfördes bl. a. att det måste anses vara av allmänt intresse att myndigheterna i större utsträckning än hittills fick tillgång till tolkar, vilkas kunskaper har prövats sakkunnigt. För att fler av de verksamma tolkarna skulle förmås att genomgå utbildning och examination ansågs det böra krävas att de av kommerskollegium godkända tolkarna erhöll högre ersättning än övriga tolkar. Genom att de högre arvodesnivåerna knöts endast till kommerskollegiets olika former av prövning ansågs gränsdragningsproblem och i de enskilda fallen svåra meritvärderingar kunna undvikas (se prop. 1978/79: 132 s. 28–29).

Till bedömning föreligger frågan om riksdagen bör förespråka en författningsöversyn i enlighet med motionärens önskemål. Mot den nyss skildrade bakgrunden till den nuvarande ordningen saknas enligt utskottets mening skäl till en sådan översyn. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen till Ersättning åt vittnen m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 33 000 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande *tolktaxa* avslår motionen 1979/80: 1603.

Stockholm den 22 april 1980

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp) och Maja Bäckström (s).